

«STRES» KAVRAMI

Prof. Dr. Faruk EREM

«Stres» kelimesi halk dilinde çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Stres yargılama hukukuna henüz yansımamış bulunmaktaydı. Adli Tıp Müessesesi ilk kez, TCK.nun 452. maddesine ilişkin bir mütalaasında stres'i ceza hukukunda etkili görmüştür.

Adli Tıp Birinci İhtisas Kurulu bir kararında (6 Temmuz 1988 gün ve 1035) «Hadisenin ceryan tarzı, olay ile ölüm arasında geçen süre ve otopside görülen kalp bulgularına göre (kalp aşırı derecede büyük eski infarktüs, artetama yakın tıkalı) bir kalp hastası olan kişide ölümün, kişinin maruz kaldığı olayın yarattığı STRES'in akut kalp yetmezliğine yol açarak meydana gelmiş olduğu, dolayısıyla olayla ölüm arasında illiyet bağı (nedensellik) bulunduğu, TCK.nun 452/2. maddesine uyduğu» ileri sürülmüştür.

1) Stres'in etkisi :

«İnsan ister bedensel (elektrik şoku gibi), ister psikolojik (kişiliğine yönelmiş bir suçlama gibi) bir tehdit karşısında kalsın, buna sonuç olarak kalp-damar cevap verir» (1). Fakat stres bozuk bir kalbi durdurabilir mi? Kuşkusuz evvelce geçirilen stres doğurucu olaylar kalbi (diğer organlarla birlikte) hırpalalar.

«Stres, organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanması ile ortaya çıkan bir durumdur (2).

«Stres kalp hastalıklarına etkilidir. Belki uzun süreli kalp hastalığı stresi doğurur. Kalbin duruşunun bir stres'in etkisi ile meydana geldiği kesin olarak söylenemez. Bu açıdan Adli Tıp Kurumu mütalaasında isabet olup olmadığı düşünülebilir.

Kalp hastalığı iki biçimde kendini gösterir : Angina pectoris kroner damarların daralması, böylece kalp kaslarına yeterli oksijen gelmemesi, Miyokart infarktüsü ise kroner tıkanması yoluyla

(1) Özlü bilgi için bk. Baltaş (A.Z.) Stres, s. 117.

(2) Baltaş, s. 23.

kalp krizidir. Bu iki halin stres'le meydana geldiği, kalbi aniden durdurduğu söylenemez.

2) Stres'in bazı biçimleri :

a) «Hapse girme» başlıca streslerden biridir (3). «Ceza evi psikoza» ayrıca incelenmiştir. Bizce ceza evi psikoza çevreden gelen aktif bir stres'tir.

Hapishane psikozları «tababeti ruhiye»nin ehemmiyetli bir kısmıdır (4). Mahpusun alınganlığı (hassasiyeti) fazladır, mütemadiyen dolaşır, bazılarında bir hareketsizlik görülür, miskin bir yere çöreklenir. Bunlarda nedamet duygusu uyandırılmaz. Diğer mahpuslar üzerinde eğlence konusu olan anormallik günün birinde korkunç neticeler doğurabilir (5).

b) Çevre değişikliği :

«Miyokard infarktüsü geçirdikten sonra hayatta kalan 279 hasta üzerinde yapılan araştırmada hastaların krizlerinden önceki altı ay içinde, sayı ve önem olarak artan ölçüde hayat değişikliğiyle karşılaştıkları ortaya konulmuştur» (6). Kuşkusuz «çevre değişikliği» bir çeşit «hayat değişikliği» ile sonuçlanır.

Kalp ve damar hastalıklarının stres sayılabilecek ani bir olayla son bulacağı iddiası bizce Bilimsel değildir. «Rahe ve Lind Stokholm'de ani kalp krizi ile ölen 67 kişiden 39 kişide son altı ayda toplam 3 kerre daha fazla hayat değişikliği meydana geldiğini saptamışlardır» (7).

«Her hangi bir durumda çevreye uyum sağlamak konusunda kişinin bir kalıba uygun olarak (bağırarak, silaha sarılmak gibi) tepki verme eğilimidir» (8).

Her insanın ruhunda -en sakin görünenlerde bile- bir iç dram oynanmaktadır. Her insanın çevresi ile kişiliği arasında bir uyumun varlığı şüphe dışıdır. Çevrede gerçek ani değişimler (zorla göç, hatta büyük kazalar, harp sonrası) olduğu gibi, çevrede ani

---

(3) Baltaş (A.Z.), s. 56.

(4) Gökap (F.), Ruh Hastalıkları (5. Bası İstanbul 1929), s. 224.

(5) Bk. Erem (F.), Adalet Psikolojisi (8. Bası, 1988), s. 440.

(6) Baltaş (A.Z.), s. 60.

(7) Baltaş (A.Z.), s. 60.

(8) Baltaş (A.Z.), s. 27.

ve hayali değişmeler (bir suçlu sanığın mahkumiyet beklerken delil yokluğundan beraati gibi) gerçek bir stres yaratır (9).

SONUÇ :

Her ne kadar stres bazı etkiler yapabilirse de henüz Ceza Hukukunda benimsenmesi (Özellikle 452. madde açısından) zamanı gelmemiştir.

Konu Yargıtayımıza intikal etmiş ve řu sonuca varılmıştır :

«Ayrıntıları Ceza Genel Kurulunun 29.11.1982 gün ve 217/450 11.3.1985 gün ve 288/132, 20.11.1989 gün ve 382/361, 1. Ceza Dairesinin 22.11.1989 gün ve 2835/3286 sayılı kararlarında açıklandığı gibi, ika edilen müessir fiilden sonra, bir inkıta vuku bulmuşsa, ölüm kalp hastalığı gibi müessir fiilin doğal sonucu olmayan ve bu zaman dilimi içinde oluşan başka olayların da doğurduğu ortam nedeniyle meydana gelmişse, illiyet bağının kesilmesi nedeniyle ölüm sonucundan fail sorumlu tutulamaz.

Enfarktüs krizine sebep olan «stres» gibi psikolojik haller, pek çok nedenden etkilenerek azalıp çoğalabileceğinden, her krizin nedenini olayımızda olduğu gibi tek nedene, yani bir kaç saat önce vuku bulmuş bir müessir fiile bağlamak, o müessir fiil olayı olmasa dahi vukubulacak bir ölüm olayından sanığın sorumlu tutulmasına neden olabileceğinden ve böylece «şüpheli hallerde sanık lehine yorum yapılması gerektiği» ilkesi zedeleneceğinden kabul edilmez ve her olayın özellikleri gözönünde tutularak, vukubulan bir müessir fiille, ölüm sonucu arasında illiyet bağının bulunup bulunmadığının, mevcut raporları da değerlendirerek takdiri, davaya bakan hâkime aittir. Olay akşamı sarhoş vaziyette olan maktulün karakola gitmemek için direnmesi nedeniyle polis memuru Ahmet Süslü tarafından zor kullanılmak zorunda kalındığı, maktule karşı müessir fiilde bulunduğu hususunun kesinlikle tesbit edilemediği, müessir fiil olayı kabul edilse dahi öldürülenin olay anında fenalık geçirmeyip, ölümün birkaç saat sonra husule gelmesi, sanık sıfatıyla karakola götürülmesinin de öldürülende stres yaratabileceği, 31.5.1988 tarihli otopsi raporunda ölümünün lıykort infarktüsüne bağlı olarak gelişen dolaşım yetersizliği sonucu meydana geldiği, ölümü sırasında orta derecede alkollü olduğu, ölümü üzerinde etki edebilecek herhangi bir harici neden saptanmadığı... kalp 600 gr. ağırlığında, ileri derecede büyümüş eski infark-

(9) Erem, s. 238.

tüs izleri mevcut, sağ kroner arterosklerotik olarak tama yakın tıkanmış, sol kroner ileri derecede sertleşmiş ve daralma var... maktulde alkolik hepatitisile beyinde hiperemi ve ödem tesbit edildiğinin belirtilmesi de gözönünde tutulduğunda sanık hakkında mahkumiyetine yeterli ve inandırıcı delil elde edilemeyen sanığın be-
raatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi» yol-
suz sayılmıştır (1. CD., 20.12.1989, 2669/3632).

Kaldığı stres konusunda Yargıtay İçtihadı artık kesinleşmiş sayılabilir ve Adli Tıp'ın anlayışı kabul edilmemiştir. Yargıtay di-
ğer bir kararında şöyle demektedir.

«Eski bir kalp hastası olan, müteaddit enfarktüs krizleri ge-
çirdiği anlaşılan ve otopsi sırasında «vücudunun hiçbir yerinde
darp ve cebir belirtisi tesbit edilemeyen 58 yaşındaki maktule, sa-
nığın müessir fiilde bulunmasından bir süre sonra maktul geçirdi-
ği yeni bir enfarktüs sonucu tedavi gördüğü hastahane de ölmüş-
tür. Adli Tıp Kurumu Genel Kurulunun raporunda kişi eski bir
kalp hastası olmakla birlikte, olay sırasına kadar normal yaşanti-
sını devam ettirdiği, ancak olayı takiben kısa süre sonra akut en-
farktüs krizi geçirerek, tüm tedavi girişimlerine rağmen yedi gün
sonra ölüm meydana geldiğine göre, ölüme neden olan son enfark-
tüs krizinin olayın etkisi ile meydana gelmiş olduğu, olayla ölüm
arasında illiyet rabitasının bulunduğu kabul edilmekle birlikte,
maktul maruz kaldığı müessir fiilin yarattığı travmatik şokla fe-
nallaşıp, enfarktüs krizi geçirmiş değildir. Maktulün eşinin anla-
tımlarına göre, sanıkların evlerinden ayrılmalarından dört saat ka-
dar sonra, sabah saat 6 sıralarında maktul kriz geçirmiş, kendisi-
ni muayene eden Hükümet Doktorunun uyarılarına rağmen, der-
hal hastahaneye götürülmemiş, 12.4.1988 günü götürüldüğü Anka-
ra Numune Hastahanesinden 13.4.1988 günü Yüksek İhtisas Has-
tahanesine sevk edilmiş, ölüm olayı hastahaneye kaldırılışından altı
gün sonra vuku bulmuştur. TCK.nun 452. maddesinin uygulanma-
sında failce yapılan hareketin objektif takdire göre ölüm sonucu-
nu meydana getirmeye uygun ve elverişli sayılması daima aran-
maktadır. Her olayın özellikleri gözönünde tutularak vuku bulan
bir müessir fiille ölüm sonucu arasında illiyet bağının bulunup bu-
lunmadığının takdiri mevcut raporları da değerlendirilerek dâva-
ya bakan hâkime aittir. Ayrıntıları Ceza Genel Kurulunun 29.11.1982
gün, 227/450 ve 11.3.1985 gün ve 288/132 sayılı kararlarında da
açıklandığı gibi ika edilen müessir fiilden sonra bir inkıta vuku
bulmuşsa, ölüm kalp hastalığı gibi müessir fiilin doğal sonucu ol-
mayan bir sebepten ileri gelmişse ve maktulün zaruri olmayan

davranışları mevcut sebeplere eklenerek illiyet bağının kesilmesi-
ne neden olmuşsa, ölüm sonucundan fail sorumlu tutulamaz. En-
farktüs krizine neden olan «stres» gibi psikolojik haller, pekçok
nedenden etkilenecek azalıp çoğalabileceğinden, her krizin nedeni-
ni olayımızda olduğu gibi tek nedene, yani saatlerce önce vuku
bulmuş bir müessir fiile bağlamak, o müessir fiil olayı olmasa
dahi vuku bulabilecek bir ölüm olayından sanığın sorumlu tutul-
masına neden olabileceğinden ve böylece «şüpheli hallerde sanık
lehine yorum yapılması gerektiği» ilkesi zedeleneceğinden kabul
edilmez. Açıklanan hususlar gözönünde tutulduğunda, sanığın
maktule karşı eylemi adiyen fiili müessirde bulunmak şeklinde ni-
telendirilmesi gerekirken, TCK.nun 452/2. maddesinin uygulanma-
sı suretiyle cezalandırılmasına karar verilmesi» yolsuz sayılmıştır
(1. CD., 22.11.1989, 2835/3286).

Görüldüğü üzere iki karar arasında müessir fiilin varlığı ve
yokluğu farklıdır. Fakat ikisi arasında «stres» bakımından fark
yoktur.